

Emile Ajar / Romain Gary'nin *Yalan-Roman*'ında Kendi Olmanın Olanaksızlığı

The Impossibility of Being-Oneself in *Pseudo* by Emile Ajar / Romain Gary

Şevket KADIOĞLU¹

¹Assist. Prof., Pamukkale University, Faculty of Science and Arts, Department of French Language and Literature, Istanbul, Turkey

ORCID: Ş.K. 0000-0002-0503-2082

Corresponding author:

Şevket KADIOĞLU,
Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat
Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Pamukkale, Denizli, Türkiye
E-mail: kadioglu_s@hotmail.com

Submitted: 25.03.2019

Revision Requested: 03.04.2019

Last Revision Received: 12.04.2019

Accepted: 28.05.2019

Citation: Kadioglu, S. (2019). The impossibility of Being-Oneself in *Pseudo* by Emile Ajar / Romain Gary. *Litera*, 29(1), 77-94.

<https://doi.org/10.26650/LITERA2019-0019>

Öz

1914 yılında Litvanya'da doğan Romain Gary 1956 yılında Türkçeye *Cennetin Kökleri* başlığıyla aktarılan *Les Racines du Ciel* adlı romanıyla Fransa'nın en saygın yazın ödüllerinden biri olan Goncourt ödülünü kazanmıştır. Geçen zaman içerisinde eleştirmenlerin Gary'yi, kendini tekrarlayan, gününü doldurmuş yazar olarak nitelendirmesi üzerine yazın dünyasına bir oyun oynayarak, *La Vie devant soi* adlı romanıyla, Emile Ajar adıyla da 1975 yılında bu ödülü ikinci kez kazanmış ama avukatı aracılığı ile, Fransa'da bir yazara bir kez verilen ödülü geri çevirerek yazın dünyasının tüm dikkatlerini üzerine çekmiştir. Onun *Yalan-Roman* başlığıyla Türkçeye çevrilen *Pseudo* adlı romanı da yazarın bu ikili ama çatışkın kimliğinin öyküsünü ironik bir dille anlatıyor. Yer yer, Hegel, Husserl, Heidegger, Bourdieu gibi düşünürlerin kuramlarına başvurarak felsefi ve eklektik bir yaklaşım uygulayacağımız bu çalışmada, bunca yalanın var olduğu bir toplumda, "mış gibi yapmak" yalanı üzerine kurulu bir dünyada "normallik" durumunu ve bununla ilintili olarak, başlangıcı olmayan bir ait oluş içerisinde kendi olmanın ne kadar olanaklı olduğunu tartışmaya çalışacağız. Bu çalışmada, gerçekliği tedavi etme" iddiasındaki psikiyatri klinikleri ile sivil yaşam arasında mekik dokuyan ve "nevrotik bir hastanın sayıklamaları biçiminde de algılanacak olan bu roman çerçevesinde gerçekle uydurma olanın mücadelesinde belki de bu sayıklamaların üstün geldiğine dikkat çekmeye çalışacağız ve "ait oluşu iyice azaltmak amacıyla" kendini gizlemeye çalışan birinin var olmama mücadelesiyle nasıl var olduğunu ama aslında kendi olmanın olanaksızlığı ile nasıl yok olduğunu göstermeye çabalayacağız.

Anahtar Kelimeler: Gerçek/gerçeklik, yalan, ait oluş, normallik, kendi olmak

ABSTRACT

Romain Gary, born in Lithuania in 1914, won the Goncourt Prize, one of the most prestigious literary awards of France with his novel *Les Racines du Ciel* (*The Roots of Heaven*) in 1956. Over time, although critics describe Gary as a repetitive, fruitless and barren author, he won the prize for the second time with *La Vie devant soi* signed on Emile Ajar in 1975, but he played a game to the literary world rejecting this prize given to an author only once and for all during his life, and thus he attracted all the attention of the literary world. His novel, *Pseudo*, tells the story of the ambivalent and conflictual identity of the author in an ironic way. In this work, we will try to discuss the state of normality in a world of pretending, in a society where there are so many lies and how it is possible to be oneself. In this study which will be making use of a philosophical and eclectic approach employing the theories of thinkers such as Hegel, Husserl, Heidegger and Bourdieu from time to time, we will try to draw attention to the fact that this novel, which can be read as the hallucinations of a neurotic who commutes between civilian life and psychiatry clinics, claims to treat reality perhaps surpasses those illusions that prevail in the struggle with the fact and fiction. We will try to show how someone trying to hide himself to reduce belonging makes his existence possible within the effort of non-existence, and, on the other hand, how he could be non-existent in the impossibility of being-oneself.

Keywords: Real/Reality, lie, belonging, normality, being-oneself

EXTENDED ABSTRACT

Romain Gary was born in Lithuania in 1914. After living in Italy and Poland for a while, he and his mother settled in France in the early 1930s. In his childhood, he took an interest in literature by means of the influence of his mother who dreamed of a brilliant career for him. He achieved his first significant success in the field of literature with his novel *L'Education européenne*, and in 1956, he won the Goncourt Prize for his novel *Les Racines du ciel* (*The Roots of Heaven*). Gary, who became mediatic with his marriage to American actress Jean Seberg and who was well known in the world of cinema, continued his literary works. Later, the events in Romain Gary's literary and personal life became the subject matter of discussions in literary circles known as 'Affair Ajar'. However, for Gary, this was no longer a literary polemic. It witnesses an existential dimension of life, which gets the literary circles of its time, the critics as well as the readers, into an obfuscation and scam circle. The factor that triggered the more or less severe debate would be critically categorical and ruthless judgments of the writer. Gary planned to play a game with the literary world as critics referred to him as a self-repetitive, exhausted and barren writer. In 1975, with his novel *La vie devant soi* (*The Life Before Us*, or *Momo*), he won the Goncourt Prize for the second time, although this award is usually given to a writer only once in their life. Gary must have completely vindicated his literary avatar; the emergence of the deception would be the big scandal for the writer. In fact, as the award is given to a writer only once in their life, his second award would endanger Gary's literary career. Although *Pseudo*, the main concern of this study, appeared as an attempt to rescue Ajar, the author of Gary's *La Vie devant*, humorously reveals the insufficiency of literary critics of its period, their malicious intensions, the hypocrisy of society, the slickness of its values, social pressures, the sanctions and constraints that prevent people from becoming oneself.

In this study, we try to reveal the impossibility of being-oneself. Being-oneself is primarily the subject matter of ontology. In addition, it is a very controversial and multi-layered discussion of the theology, psychology, sociology, and even political science in the framework of the problem of identity. Being-oneself is not limited to living and knowing who you are. Being-oneself and existence develop as a continuum of existence activity, which shows a continuity in its given condition. In *Pseudo*, in which Romain Gary uses the pseudonym Emile Ajar, and which is written in the form of an autobiographical fiction, the impossibility of being-oneself appears as Emile-

Paul-Romain, with the identity of its first-person's autobiography of fragmented/replicated 'entity'. The condition of the fragmented identity is also reflected through the narrator, Paul's psychosis. Belonging to a language, a culture created by this language, a character formed by inheritance, and belonging to a certain origin determined by patriarchal factors emerge as components that originally make it impossible to become oneself. Thus, the narrator of *Pseudo* wants to get rid of the entity. In order not to reveal that he is Ajar, as the narrator, Paul Pavlovitch's constant attempt to hide himself also proceeds in parallel with an attempt to escape from belonging. Freedom which seems to provide the conditions and means of being-oneseif, 'the other', an important place where self-recognition and self-awareness are formed and the society into which one is born formed by the norms and becomes an ossified structure also makes being-oneseif a matter and almost impossible. At this stage, on the one hand, the choice made by the narrator in his freedom, the trick/deception he attempts make to be himself impossible, on the other hand, social oppression, sanctions and rules also nourish such an impossibility. In a hypocritical society where it is the basic attitude to pretend, it also turns out that it is impossible to become oneself, and in this respect, the novel also reveals the hypocrisy of society. The normality is also questioned in a society where people who do not participate in the game of 'pretending' are sent to a mental hospital on the grounds that they cannot adapt to society.

The narrator's identity which is fragmented into three or which can be called as three-layered, Emile-Paul-Romain, emerges as an important factor in non-being-oneseif. In this respect, in the dialectical fight between fact and fiction and the fight between fact and scam, in order to lessen the effect of "belonging", it is shown how one who wishes to hide himself in an effort of non-being disappears due to the impossibility of his non-being.

Kendi Olma Sorunu

Kendi olmak felsefenin ilgilendiği en temel problemlerin başında gelmektedir. Ama felsefenin olduğu kadar, din biliminin, psikolojinin ve buna bağlı olarak, sosyal psikoloji ve belki de sosyolojinin ve siyaset biliminin de duyarsız kalamadığı konuların başında gelir ve geniş çerçeveli bir düzlem üzerinde varlık alanının büyük bir bölümünü kuşatır.

Akılda tutmak gerekir ki kendi olmak, yaşıyor olmakla, kim olduğunu biliyor olmakla sınırlı olan bir durum değildir. Ontolojinin başlıca uğraş alanlarından biri olarak evrende var olduğunu bilmek kendi olmanın temel koşullarından biri olarak bütün yaşamı kuşatan bir çaba olsa da, kendi olmak bununla da sınırlı değildir. Bu çabanın da ötesindeki bir etkinlik, bir deneyim, bir varoluş uğraşısıdır. Ama var olmakla birlikte verilen, olumlanan, doğrulanan bir edim hiç değildir. Var olmak kendi olmanın öncelidir, onun bütün eylemlerini yönetir ama ne başlı başına kendi olmak anlamına gelir ne de tek başına kendi olma bütünlüğünü yansıtır. Kendi olmak, var olmak verili durumunun içinde süreklilik gösteren varoluş etkinliğine hem içkin hem de aşkın olarak gelişir. Varoluş, kendi olmanın eylemsel süreci ve aşamalarına denk düşen edimsel bir boyutta gerçekleşen bir birine bağlı ama her biri kendi içinde bağımsız olabilen aşamalarla gerçekleşir. Niyeti kendi olmaya yöneliktir ama özü kendi olmak değildir. Varoluş yetkin ve üstün bir düzeye ulaştığı anda kendi olmaya yaklaşır.

Kendi olmak söz konusu olduğunda tartışılması gereken noktalardan biri de bunun farklı iki yönemesinin ortaya koyduğu çelişkin durumdur: Kendi olmak kendi verilmiş varlığı içinde (öz benliği/salt egosu içinde) otantik (authentique) olma yönünde bir atılıma, bir çabaya mı odaklanıyor, yoksa kendine sunulan her türlü apriori dayatmayı öteleyerek kendi özgür istemi ile kendini ortaya koyma bilinci ve çabasına mı yöneliyor? Birincisi "authentique" olma durumunun verili bir insan doğası ile olası ilintisi doğrultusunda "authentique" nitelemesi ile çelişen durağan/statik bir durumu imlemektedirken, ikincisi ise daha spesifik ve kendine özgü bir boyutta devingen bir durumu somutlaştırmaktadır. Birincisi, "kendin varsın bir yerlerdesin/ oradasın, ara, bul onu getir, bozmadan, özüne zarar vermeden getir" yönergeseine uygunluk içinde saptanır ve o durumda çakılı kalırken, ikincisi; "kendin yoksun, onu tasarla, kur, özgür istemin ve bilinçli seçiminle onu gerçekleştir ve öyle ol" önerisi doğrultusunda deneyimlenir ve kendini yeniden ve yeniden üretir. Birincisi "kendim bir insanım ve insan olmanın kendiliği içinde hapsedilmiş kendimi getiriyorum"

biçiminde bir buyruğa boyun eğmeyle ortaya konulurken, ikincisi “kendim bir bireyim ve bunun biçimlendirdiği, donattığı, genelin dıŐına taŐmıŐ, kendilik bilinci taşıyan bir özne/ben tarafından kurulmuş kendimi getiriyorum” baŐarımında özgür istençle gerçekteŐir.

Kendi Olmanın Özgürlük Illüzyonu

Kendi olmak atılımında özgürlüğün kendine özgü bir işlevi vardır. Bu kendine özgü işlev bir yandan kendi olmak çabasına kuŐkulu bir ivme kazandırırken, diğer yandan onu bütünüyle tartışma konusu yapar. Her özgür insan kendi olmak istencini gerçekteŐirebileceđini zanneder ama bu bir yanılgıdır. Özgür insan bu güven içinde o kadar fütursuzca atılır ki kendi olmak dileğine, bu kaygısızlık hem özgürlüğünü hem de eylemini tartışma konusu yapar. Çünkü henüz kendi olmak olgunluğuna erişememiŐ bu özgürlük Husserl’in de dikkat çektiği gibi (Perreau, 2013, s. 199-243)¹ bireyin, özgürlüğü değil salt egonun özgürlüğüdür ve denetimsiz olduğu için de gerçekteŐirdiđi eylemlerin içeriği ve kendi olmak atılımına kattığı değer kuŐkuludur. Sorunsala ters taraftan bakarak özgürlüğün kendi olma atılımını her durum ve koŐulda tuzağa düşüreceğini düşünmek yanlış bir yaklaşım olur. Özgür olmayan birinin kendi olmak çabasını yetkin bir biçimde gerçekteŐirmesi elbette ki beklenemez. Kendi olmak atılımında özgürlük önemli bir itici güçtür. Ancak, özgür olmayan birinin kendi olmak istenci doğrultusunda hareket edemeyeceği ne kadar açık ve seçikse özgürlüğün de doğrudan doğruya, kendiliğinden, doğal sonuç olarak insanı kendi olmaya taşıyamayacağı da o kadar net ve tartışma dıŐıdır. Kişinin özgürlüğünü bu yönde olumlu bir atılımda kullanması belli bir bilinç ve olgunluk düzeyi de gerektirmektedir. Bu da yaŐantıyla, olumsuz, acılı deneyimlerle yüzleŐmeyle, mutsuz yaŐantıları göğüslemekle, kararlarında, seğıimlerinde, eylemlerinde yaptığı hatalarla, düş kırıklıklarıyla ulaŐılabilecek bir düzeydir. Tüm özgür tutumu içinde başarıya ulaŐtırmaya çalıŐsa da, kişi kendi olmak atılımını hiçbir zaman tam olarak tamamlayamaz; bir yanı eksik kalır. Bu eksiklik de bu atılıma ivme veren olumlu bir evrilmedir. Bu noktada baŐarısızlık, bir bilinç durumu oluŐturarak kişinin gerçekteŐirdiđi eylemin sorumluluğunu üstlenmesine yol açacaktır. Kişinin “kendi olmak”lığı özgürlük içinde giriŐilen eylemlerin ürünüyse elbette bu özgürlüğün, yukarıda sözü edilen genel vicdani sorumluluğu yanında kişiye, kazanılmıŐ, “somutlaŐmıŐ bedene dökülmüŐ toplumsallık” (Bourdieu, 2001, s. 119) olan

1 Kaynakçada Fransızca olarak yer alan kaynaklardan aktarılan alıntı ve ifadelerin çevirileri bizim tarafımızdan yapılmıŐtır.

“habitus”ları² aşma, ve daha yüksek değerde “habitus”lar kurma gibi sorumluluklar yüklediğini de (Perreau, 2013, s. 238) vurgulamak gerekir. Bu biçimde, Perreau’nun da vurguladığı üzere, bütün toplumsal dayatmaların ötesinde, kişi, yerleşik “habitus”ları aşıp, “kendi olmak”lığını yüreklendirecek ölçülerde “habituslar” kurulması yönünde savaşımlar vererek, kendi olmak ereğini gerçekleştirebileceği bir “yaşam biçimi” kurma olanağına kavuşacaktır. Bu noktada dikkat çekici ayrıntı, bir sonraki bölümde de tartışacağımız gibi, Bourdieu’nün “habitus” kavramı ile Husserl’in doğal davranış adını verdiği (Uygur, 1998, s. 58) yaşam biçiminin toplumsal yaşam içinde, kendi olmak atılımı için gerekli olan özgürlüğü ne denli körelttiğidir. Ne yazık ki içinde yaşadığımız ve böyle olması gerektiğine, bunun doğruluğuna ilişkin takındığımız genel tavır da “habitus”ların dogmatik hale gelmesine yol açmakta, kendi olma atılımında özgür olduğunu düşünen kişinin özgürlüğü de bir yanılsama olmanın ötesine gidememektedir.

Kendi Olmanın Öteki’ne Borcu

Benin ortaya çıkışında başkasının rolü felsefenin tartıştığı en temel problemlerden biridir. Belirtmek gerekir ki felsefenin ilgilendiği öteki, siyaset kuramının, kimlik ve ideoloji tartışmalarının gündeminde olan ve benin benliğinin önünü tıkayan, ben olmasını tehlikeye atan bir öteki değildir. Özellikle Hegel’de ben, diyalektik bir süreç sonunda ortaya çıkar. Bu diyalektik çevrimde benin içinden çıktığı karşıt öteki olmaktadır. Bu biçimde ulaşılmaya çalışılan kendilik bilincinin amacının daha çok varlığın deneyimine varma, dünyayı tanıma ve onun hakikatini yakalama çerçevesinde, asıl varlık olan, kendini bilen hakikat olan “Mutlak İdea” ya ulaşmak olduğunu anımsarsak, kendi olmakla bilmek, kendini bilmek arasında doğrudan bir ilişki kurulmuş olur. Acaba kendilik bilincimizin, kendi varlığımız konusundaki kesin inancımızın kendi olmak gerçekleştirimimize katkısı nedir? Heidegger’e göre kişi ontik anlamda kendi varlığının kesinliğine inansa da bunu sorun yapmaktan kendini alıkoyamaz. Bilincin “kendini bilebilmek için kendinden başka bir nesneye ihtiyaç duyması” (Dursun, 2004, s. 187) sürecinde ortaya çıkan öteki her ne kadar kendilik bilincinin oluşumu için kaçınılmaz ise de kişinin kendini sorun yapmasını engelleyemez dahası öteki ile kendini sürekli mercek altına alınmış olarak görür ve hatta kendilik bilincinin kurulmasında öteki şarttır. Zira Hegel’de “Kendilik Bilinci ve Öteki İçindeki Yolculuk” adlı makalesinde Çiler Dursun’un da belirttiği üzere “kendilik

2 “Habitus” teriminin ayrıntılı anlamı için bakınız; Bourdieu, Pierre, *Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, Çev. Nazlı Ökten, 2001, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 116-122.

bilincinin varlığının koşulu bilinç ve dünya arasındaki [bu] fark"sa (Dursun, 2004, s. 187) dış dünyanın önemli bir parçası olarak öteki bu farkın en önemli kurucularından biri olmaktadır. Ama kendilik bilincine varma tamamlanmış bir süreç olarak gerçekleşse bile, hem ötekinin yargısına açık olduğu için hem de kendini sürekli ötekinin gözünden gördüğu için kişi kendini ontik bir sorunun odağında bulur. Dolayısıyla ötekinin belirmesi, öteki ile ilişki kendi olmanın sonul başarımı değil, sadece kendilik bilincinin ortaya çıkışında kaçınılmaz bir uğraktır. Ötekinin kendi olmak atılımına katkısı bu uğraktaki işlevi açısından son derece belirleyici olmasına karşı yeterli değildir ve öteki ile ilişkinin de ötesinde bir çabayı gerektir ama bu çaba da kendi olmak deneyiminin tamamlanmasında yeterli olamaz; kendi olmak atılımı sürgit tamamlanmamış, ucu açık bir süreç olarak kalır.

Kendi Olmanın Toplumsal Sorunsalı

İnsanı, içinde yaşadığı toplumla, ilişki içinde olduğu başkaları, davranışlarının, eylemlerinin değerlilik ölçütü olan öteki ile birlikte düşündüğümüzde, kendi varlığını ortaya koymasının, yalnızca ben odaklı tasarımlarla gerçekleştiremeyeceği ortaya çıkar. Zira hem öteki, hem de toplum kişinin özgürlüğünden tutun da bütün eylem, seçim, davranış ve kararlarını tartışma konusu yapar. Onu bütün bunlardan sorumlu kılar. Ailenin toplumsal bir kurum olarak kişiyi biçimlendirmedeki etkin ve sorgulanamaz gücü, eğitim kurumlarının bu bağlamda yadsınamaz etkililiği, devletin diğer ideolojik aygıtlarının kişinin iradesine yer bırakmayacak yoğunluktaki biçimlendirme, yöntem ve çabaları, toplumsal kuralların bağlayıcılığı kişiyi özgür istemi doğrultusunda seçimler yapamama durumu ile karşı karşıya getirir. Bu durum adeta toplumsal bir varlık olan insanın yazgısı haline gelir. Çelişkili bir biçimde, insan, toplumun kurucusu olmasına karşı sonunda "toplumun ürünü" ne dönüşür ve bütünüyle edilginleşir. Toplumu insan yaratır ama "insan sanki bu yarattığı tarafından ve tüm çabasına karşı tepeden tırnağa belirlenmektedir" (Kızıltan, 1986, s. 49).

Çağımızın olanakları geçmiş yüzyıllarla karşılaştırıldığında, insanlara her alanda daha fazla kolaylıklar sağlmasına karşı ne yazık ki modern toplumun insanı geçmişin insanına göre daha mutsuzdur, kendi olmak durumunu gerçekleştirme bakımından daha önceki yüzyıllarda yaşayan insanlara göre daha şanssızdır. Bunun nedenini ise değişen toplumsal yapıda, yaşam savaşımının geçen yüzyıllara göre daha rekabetçi bir ortamda verilmesinde, teknolojik gelişmelerin insanı daha fazla yalnızlığa itmesinde, kapitalist ekonomi modeli ve üretim ilişkilerinin, insanlarda

doyurulamaz gereksinimler yaratmasının, onları daha fazla tüketime yönlendirmesinin oluşturduğu insanın varlık yapısına uymayan toplum ve insan ilişkilerinde aramak gerekir. Çağımızda yabancılaşma sorununu incelediği kitabında Kızıltan, kendini geliştirme ve zenginleştirme olanaklarına karşın nesnelere evreninde sıkışıp kalmış, kendi olma yolları kapatılmış çağımız insanının durumunu şu tümcelerle betimler:

Somut yaşamasında insan "şeyler arasında bir şey" bir sayı, kendinden beklenen şeye göre işlevi olan bir araç, aynı düşünceleri taşımadığı aynı çıkarları paylaşmadığı zaman özdeşlik duygudaşlık kurulamayacak bir düşman (komünist, kapitalist, azınlık, vb.), dolayısıyla sorumluluk duygusuna kapılmadan, kendisine her şeyin yapılabileceği bir varlık, hatta temiz (!) bir vicdanla ortadan kaldırılabilir bir engeldir. (Kızıltan, 1986, s. 109)

Çağımızın insanının yaşamını kendi seçimleri doğrultusunda düzenleyen, özgür istemi ile davranan birey olamamasında önemli bir etken de parçası olmak zorunda bırakıldığı sistem tarafından sürü insanı olmaya zorlanmasıdır. Bu durum Kızıltan'ın *Çağımızda Yabancılaşma Sorunu* adlı kitabında yer verdiği Heidegger'in "Das Man" yaşam üslubunu yansıtmaktadır:

"Das Man" bir tarzıdır, bir yaşam üslubudur. "Bağımlılık ve halis olmama" onun genel niteliğidir³ Bu sefer içinde "her bir kişi bir ötekidir (Andere) ve hiç kimse kendi kendisi değildir".⁴ Çünkü "das man" kişinin kendi kendisi olmasına izin vermez, o insanı aynı kalıplar çerçevesinde düşünmeye, aynı normlara göre davranmaya, aynı amaçlar içinde harekete geçmeye, aynı şekilde sevmeye, inanmaya zorlayan bir "diktatördür". (Kızıltan, 1986, s. 118)

Ne yazık ki, insanın varlık yapısına uygun olmayan, öz değerlerine aykırı düşen yönetim biçimleriyle yönetildiği sistemlerde, sisteme zorunlu olarak boyun eğmeye eğilimli, kendi iradesini üst güçlere teslim etmeye gönüllü, aynı biçimde düşünen, aynı biçimde karar veren, aynı biçimde eyleyen, aynı biçimde tepki veren insanlar yetiştirilmekte, bu insanlar sistemin bir parçası, canlı üretim malzemeleri olmaktan öteye gidememektedirler. Bu koşullarda, nesnelere kendisinden önemli hale

3 Güven Savaş Kızıltan Heidegger'in, *Sein und Zeit* adlı kitabından alıntılanmıştır.

4 Aynı yapıttan yine Kızıltan tarafından alıntılanmıştır.

gelmelerini önleyemediği gibi kendisi de nesneleşen insan, kendi olmak şöyle dursun bunun düşünö bile kuramamakta ve hatta kendi olmanın ne anlama geldiğini bile bilemeyecek derecede kişiliksizleşmektedir.

Yalan-Roman/Pseudo'da Parçalanmış Kimlik ve Kendi Olamamak Sorunsalı

Yalan-Roman/Pseudo'da kendi olmanın olanaklarını/olanaksızlığını tartışmaya açmadan önce Ajar efsanesinin nasıl doğduğundan söz etmek gerekecek. 1914 yılında Litvanya'nın şimdiki adıyla Vilnius kentinde doğan Roman Kacew babasını gerçek anlamda tanımadığını söyler. Yaşamının ilk yılları hakkında da doyurucu bilgiye sahip olmadığımız Romain Kacew annesiyle birlikte önce İtalya ve sonra da Polonya'da bir süre yaşadıktan sonra otuzlu yılların başlarında kesin olarak Fransa'ya yerleşir ve Romain Gary adını alır. Bu tarihten sonra kendisi için parlak bir kariyer düşleyen annesinin de yönlendirmesiyle sürekli olarak yazmaya başlar. Yazın alanında ilk ciddi başarısını *Education européenne/Avrupa Eđitimi* adlı romanıyla elde eder. Çeşitli yerlerde büyükelçilik yapar. 1956 yılında yayımlanan *Les Racines du Ciel/Cennetin Kökleri* adlı romanıyla Goncourt ödölünü kazanır. Aynı yıl Los Angeles başkonsolosluğuna atanır. Hollywood çevreleri ve sinema oyuncusu Jean Seberg ile tanışması ve sinemaya ilgisi bu yıllara rastlar. 1963 yılında karısı Lesley Blanch'ı terk eder ve Jean Seberg ile evlenerek medyanın da ilgi odağı haline gelir. Romain Gary'nin yazınsal ve bireysel yaşamının bundan sonraki gelişmeleri yazın çevreninde "Affaire Ajar" (Ajar Olayı) olarak adlandırılan yazınsal kalem kavgasının konusunu oluşturur. Ama Gary için bu durum yalnızca yazınsal çevrelerin tartışma konusu olmaktan çıkar, zamanın yazın çevrelerini, eleştirmenleri ve aynı zamanda okuru bir şaşırtmaca, aldatmaca çemberinin içine aldığı kendini yeniden kurgulama çerçevesinde yaşamının varoluşsal bir boyutuna da tanıklık eder.

1956 yılında Goncourt ödölü alan Romain Gary bundan sonra da edebi üretimine devam eder ama artık onu eleştirmenler, kendini tekrar eden, artık soluğu kesilmiş, edebiyatın yeni ortamına pek bir şey katamayacak bir yazar olarak tanımlarlar. Zira Fransız yazınında Patrick Modiano, Philippe Sollers, Patrick Grainville, J.M.G. Le Clézio gibi umut vaat eden yeni kuşak yazarları göz doldurmakta ve bunlar eleştirmenlerin daha fazla ilgisini çekmektedir. Eleştirmenlerin yazın dünyasındaki bu son derece haksız ve kesinleyici yargılarına bir yanıt olarak Gary 1974 yılında, Emile Ajar, takma adıyla Parisli küçük bir memur ile yılanı arasındaki garip sevecenlik öyküsünü anlattığı

Koca Tembel/Groc Câlin adlı romanı yayımlar ve bu roman kısa zamanda halkın büyük beğenisini kazanır ve eleştirmenler yukarıda adı sayılan genç kuşak yazarlar arasına Emil Ajar'ı da koyarlar ve onun kısaltılı ve alışılmadık biçiminin, yazına taze bir soluk getirerek, okuyucunun büyük ilgisini hak ettiğini vurgularlar. Kuzeni Paul Pavlowitch aracılığı ile yayıncısına ulaşan ve kimliğini gizli tutan Romain Gary'nin bu tutumu yazın çevrelerinde merak uyandırır ve *Koca Tembel/Gros Câlin* adlı romanının mütevazı kaleminin arkasındaki ismin Queneau ya da Aragon olabileceği söylenir. Ajar'ın kimliği konusunda düşüntüler ortaya atılmaktayken Gary olanları uzaktan izleyerek durumun tadını çıkarma yolunu seçer. "Gary olayı, yapıtı diri diri gömülen Gary'ye edebiyat eleştirmenlerinin giydirdikleri deli gömleğini, halkın gözleri önüne seriyor. Gary'nin onu tekrar canlandırmak için aldatmacayı seçmekten başka çaresi kalmıyor." (Degoulet, 2008, s. 4). 1975 yılında yayınlanan *La vie devant soi* bu aldatmacayı tamamlar. Kısa zamanda okurun beğenisini kazanan yapıtın arkasında yine başlangıçta Emil Ajar'ı temsil eden sonra gerçekten Emil Ajar olduğunu söyleyen Paul Pavlowitch'in bulunduğunu görürüz. Aynı yıl Türkçe'ye *Onca Yoksulluk Varken* başlığıyla çevrilen Emile Ajar imzalı *La vie devant soi* Goncourt ödülünü kazanır. Ödül medyada büyük heyecan yaratır. Gazetecilerin için içinde bir oyun olabileceğini düşünceleri üzerine, aldatmacanın ortaya çıkarılmasının saygınlığını yerle bir edeceğini düşünen Gary yarattığı yazınsal dublörünü temize çıkarmak gereksinimini hisseder. Zira Goncourt ödülü Fransa'da bir yazara bir kez verilen bir ödüldür ve aynı yazarın ödülü aldatmacayla iki kez alması bir tür yazınsal skandal anlamına gelmektedir. Bu çalışmanın bütüncesi olan *Yalan-Roman/Pseudo* Gary'nin, *La Vie devant soi*'nin yazarı Ajar'ı kurtarma girişimi olarak görünse de döneminin edebiyat eleştirmenlerinin yetersizliğini, art niyetini, toplumun ikiyüzlülüğünü, değer yargılarının kaypaklığını, toplumsal normların baskılayıcılığını, insanın kendi olmasını engelleyen yaptırım ve zorlamalarını mizahi bir dille gözler önüne serer.

Yalan-Roman/Pseudo yukarıda anlatılanların yeniden yapılandırılarak kurmacaya aktarılmasıyla oluşturur. Belki de tam anlamıyla yukarıda anlatmaya çalıştığımız Ajar olayını "mise en abîme" (erken anlatım) biçiminde anlatının içine yerleştirir/kilitler. Böylece kurmacayı Roman Gary/Emil Ajar ikilemi üzerinden bir kimlik sorunsalı ile sarmalayararak bir yandan kendi olmanın olanaklarını tartışmaya açarken diğer yandan romana felsefi bir boyut da kazandırır (Bernhard, 2002, s. 79). Romanın ilk tümcesi bu düşünsel boyutla karşı karşıya getirir okuyucuyu: "Başlangıç diye bir şey yok. Herkes gibi sıram gelince ben de doğdum, o zamandan beri de bir ait oluştur gidiyor." (Ajar, 1987, s. 5). Burada sözü edilen ait oluş insanın dünyada var olmaya ilişkin kendi

iradesinin işlevsizliğine işaret etmesinin yanında, insanın kendi olmasına olanak tanımayan genetik/kalıtımsal etkenler tarafından belirlendiğine de vurgu yapar ve bu durum romanda Şu tümcelerle dile getirilir: “Kendimi ben yaratmadım; işin içinde ana-baba, kalıtım, alkolizme, beyin sklerozu ve biraz daha derinde de veremle Őeker hastalığı var (.../...) Ayrıca tenimle ilgili sorunlarım olduğu doğrudur, çünkü tenim benim değil; bana kalıtımla geçmiş” (Ajar, 1987, s. 7-9). Ancak Pierre Bayard’ın da vurguladığı üzere sözö edilen ait oluş yalnızca kökensel boyutta ait oluş değildir aynı zamanda dile ait oluş anlamına da gelmektedir. Böyle olunca da “[Yazarın] sıkıntısı yalnızca başkalarına ait olan sözcüklere rastlamak ve bu noktada, kendini özgünlüğu içinde ifade edememek” (Bayard, 1990, s. 113) olur.

Kendinizi sakının. Düşman sözcükler sizi dinliyorlar. Her Şey numara yapıyor. Hiçbir Şey gerçek değil, biz kendi kendimizin yazarı, kendi kendimizin yapıtı olamadığımız sürece de hiçbir Şey gerçek olmayacaktır. (Ajar, 1987, s. 59)

Bu tümcelerle tartışmaya açılan özgünlük sorunsalı kişinin varoluşsal boyutta özgünlüğünü sorguladığı gibi, burada Gary’nin yazar kimliği üzerinden yazarlıkta özgünlüğu de tartışmaya açar. Her iki boyuttaki özgünlüğün karşılaşma düzlemini Gary, kurmaca içinde ustalıkla kodlayarak yansıtmaya çalışır. Her yazın ürününün etkilenme ile ortaya çıktığı iddiasına dayanan ve edebiyatta metinlerarasılık çerçevesinde de tartışılan özgünlük sorunu, Bernhard’ın da tespiti ile (2002, s. 78) bu yapıtın can alıcı kaygılarından birini oluşturur. Bu yalnızca romanda Paul Pawlowitch’in temsil ettiği Ajar ile bu Ajar’ın yaratıcısı Gary arasındaki ikilikle ya da bu durumun yarattığı parçalanmışlıkla ilişkili değildir. Aynı zamanda az önce vurguladığımız üzere bir dile ait oluştan kaynaklanan özgün olamama kaygısıdır. Gary’nin Ajar takma adıyla yazdığı *La Vie devant soi* adlı yapıtının eleştirmenler tarafından Aragon veya Queneau’nun elinden çıkmış olabileceği ve hatta ortak olarak yazılmış bir ürün olduğunu öne sürmelerinin ardından, (Catonné, 1990, s. 197) Ajar adının açığa çıkması üzerine: “Artık beni yazan ne Queneau’ydu ne Aragon. Artık eskisi gibi ortak bir yapıt olduğum söylentisi dolaşmıyordu. Ben ortak bir yapıtım, birçok kuşak işin bir ucundan tutup yardım etti.” (Ajar, 1987, s. 142) diyen Gary’nin kurgusal becerisi yazar Romain Gary ile birey Romain Gary’yi ustalıkla aynı düzlem üzerine yerleştirerek hem insan olarak hem de yazar olarak ait oluştan kurtulmanın olanaklı olmadığını, insan olarak biyolojik kalıtımla yazar olarak da kültürel ve dilsel kalıtımla belirlendiğini vurgulayıp kendi olmanın olanaksızlığının altını çizerek.

Yalan-Roman/Pseudo'yu okuduğumuzda ilk dikkatimizi çeken nokta bir kimlik parçalanmışlığı olur. Ama Gary uzmanlarının da sık sık vurguladıkları gibi (Lorandini, 2012 s. 40) bu romandaki kimlik parçalanmışlığı aslında bir kimlik çokluğuna bağlı olarak ortaya çıkar. Bu da zaten romanın anlatmayı üzerine aldığı bir itiraf çabası, "uydurma kimliğin" itirafı çabası çerçevesinde biçimlenir. Her şeyden önce, *Yalan Roman*'in anlatıcısı Gary'dir ve "Ajar takma adının öyküsünü yazmaktadır" (Lorandini, 2012, s. 37), oysa kurmaca içinde Ajar'ın arkasında Paul Pavlowitch bulunmaktadır. Diğer yandan romanda Macout Dayı da yer almakta ve bu takma adın arkasında da Romain Gary bulunmaktadır. Bu biçimde yaratılan kimlik karmaşasına Ajar kimliği ile anlatıcının Macout Dayı'ya sık sık kendi babası olabileceği yolunda açık ve kapalı göndermelerin neden olduğu karmaşa da eklenince yapıt bir anda birçok kimliğin var olma savaşımı verdiği ama hiç birisinin kendi olamadığı palyaço gösterisine dönüşür. Anlatıcı Paul Pavlowitch yani Ajar'ın nevrotik halleri, romanın, takma ad kandırmacasın denkleştirdiği Paul Pavlowitch = Emile Ajar = Romain Gary kimlik çokluğu, bolluğu, kargaşasını daha karmaşık biçime sokar. Bu parçalanmış kimlik çokluğu "öteki"ye yer bırakılmadığı için, öteki üzerinden kendi olmak yolu da açılmaz. Zira üç değişik kimlikle karşımıza çıkan/lar açığa çıkmama çabası sergileyen tek bir kişidir ve bu durumda öteki yoluyla kendini kuramadığı için kendi olamadığı gibi kendini de gizleyemez. Anlatıcının kendini gizlemek için sık sık deli taklidi yaptığına tanık oluruz. Ama anlatıcının bu şizofreni hallerinin "–miş gibi yapmak" oyununu oynayamadığı zaman polis komiserinin "Hiç değilse deli gibi davran. O zaman seni rahat bırakırız" (Ajar, 1987, s.15) önerisine uyararak bile isteye oynadığı deli gibi davranma oyunu mu yoksa gerçek bir ruh sağlığı bozukluğu mu pek anlaşılmas ve romanda yazar tarafından sanki istenerek kapalı bırakılır. Bu da bir yandan okuyucuyu başka bir tuzağın içine çekerken diğer yandan romana polisiye bir karakter kazandırır. Anlatıcı, "rol yapmazsanız topluma uymadığınız söylenir, ya uyumsuz damgası yersiniz, ya da sinir hastası" (Ajar, 1987, s. 6) ifadesiyle "miş gibi yapmadığında toplum tarafından deli olarak damgalandığını duyurur. Şizofreni hallerine bir bakıma kendini gizlemenin, ait oluştan kurtulmanın yolu olarak başvurulduğuna da şu tümcelerde tanıklık ederiz:

Kendimi toplamdan çıkarmak için her yolu denedim, ama kimse başaramamış, hepimiz birer artıyız (.../...) kendimden kaçmak için her yolu denedim. Hatta Svahili dilini öğrenmeye bile kalktım, bu dilin her şeye karşın bana çok uzak kalacağını düşünerek. Çalıştım çok çalıştım; ama boşuna; Svahili dilinde bile kendimi anlıyordum, ait oluş yakamı bırakmıyordum. (Ajar, 1987, s. 5-7)

Anlatıcının parçalanmış ruh durumu kendinden kaçma girişiminin işbirlikçisi olurken, özdeşlik içinde kendilik bilincinin oluşturulmasını engeller ve dolayısıyla “kendi olma”nın önünü tıkar. Kendi olmanın önünü tıkayan parçalanmış ruh durumu da Şu tümcelerde açık bir biçimde dile getirilir:

Kendimi dayanılmaz ve kardeşçe bir kan bağının ürünü, kanımla bir cinayetten ötekine taşınmış, işkence altında ölmüş, işkence gören ve işkenceci, yıldırın ve yılan, ezilmiş ve ezen gibi hissediyorum, ikiye bölünüyorum, Őizofrenik, aynı anda mahvolmuş ve mahveden, Pliyuç ve Pinochet oluyorum, o zaman hastalıklı, insanca, Őiddetli “mesihçe ve reformcu” eğilimlere kapılıyor, psikiyatrlar ve kimyasal deli gömleleriyle çevrili sanıyorum kendimi. (Ajar, 1987, s. 122)

Yukarıdaki tümcelerde netleşen parçalanmışlık durumunu “O zaman benim bir ilişkim olmadığını kanıtlamak için, piton, beyaz fare. Sıradan bir köpek olurum, her hangi bir Şey oluveririm.” (Ajar, 1987, s. 39-40) tümcesi pekiştirmekte ve özellikle Macout Dayı ile anlatıcının konuşmalarında birbirlerine farklı adlarla seslenmelerinin (Alex, Ludovic, Valentin, v.b. s. 156-161) dışı vurduğu karşılıklı aldatmaca Pierre Bayard’ın vurguladığu gibi Gary’nin bu yapıtta kimlik sorunları olan “düşüncesinde parçalanmış bir karakter yaratmakla yetinmemiş” (Bayard, 1990, s. 111-112) olduğuna ayrıca bu parçalanmışlık durumuyla ilişkili olarak gerçeklikle ilişkisini bozmuş/ koparmış/askıya almış bir karakter yarattığına da işaret eder. Böylece Gary, zaten gerçekliğin bir tür ters yüz edilmesi olarak niteleyebileceğimiz aldatmaca çerçevesinde hem bir dile ait oluştan hem o dilin yarattığu kültür ve düşünceye ait oluştan kurtulamamanın yanı sıra kalıtımsal etkenlerin belirlediği bir karaktere atavik etkenlerin belirlediği belli bir kökene, bir kimliğe ait oluştan kurtulmanın ve buna bağlı olarak kendi olmanın olanaksızlığının altını çizmeye çalışır. Bu durumu “indivision” yani bölünmezlik terimiyle açıklayan Pierre Bayard (1990 s. 113) kültürel ve dilsel bölünmezlikten söz eder. Atavik etkenlerle belirlenen, Bayard’ın sözünü etmediği kökensel bölünmezliğin de kendi olmanın olanaksızlığına trajik bir boyut kazandırdığu söylenebilir. Bu durum anlatıcının gerçeği sorgulayan, ayırıştıran Şu söylemi ile belirgin bir biçimde ortaya konur “Piton oldum, sonra da bir başka kitap ait oluğu iyice azaltmak amacıyla...İçimde çatışan iki kişilik vardı: olmadığım kişilikle olmak istemediğim kişilik...kendimi biraz daha azaltabilmek için her gün yeni kişilikler uydurmaya koyuldum” (Ajar, 1987, s. 119). Anlatıcının olmadığu kişiliği ile olmak istemediği kişiliği kendi olmanın temel ilkesi olan özdeşliğin kurulmasına

olanak tanımadığı gibi, bu iki kişiliğin çatışması sonuçta, olmak istemediği kişiliğin olmaklığı ile sonuçlanmakta ve bu ironik bir biçimde yok oluş durumu yaratarak yukarıda değindiğimiz trajik boyutu beslemektedir. Daha önce sözünü ettiğimiz "indivision" içine hapsedilmiş olmakla belirginleşen "yok oluş" la yapıtta bile isteyerek yaratılan bu psikoz durumu arasında (Bayard, 1990, s. 113-114) mantıksal bir ilişkisi bulunmaktadır. Zira "İki ya da üç kimliğin eş zamanlı varlığı ile her zaman çokluğun albenisini hisseden Gary bu albeniyi dile getirebilmiştir. Ama çokluğun bu çekiciliği gerçekleşirken yıkıcı hale gelmiştir." (Lorandini, 2012, s. 40).

Nevrotik bir karakterin bilincinden toplumun içtensizliğini gözler önüne sermesi *Yalan-Roman*'ın en güçlü yanlarından birini oluşturur. Bunun en belirgin örneği daha önce de yer yer sözünü ettiğimiz "-miş gibi yapma" oyunudur. Bu "-miş gibi yapma" ya da rol yapma oyunu, yalnızca toplumun içtensizliğini değil, aynı zamanda farklılıklara, düşünen, kendi istemi doğrultusunda eyleyen bireylere tahammülsüzlüğünü de ortaya koymaktadır. Toplumun düşünmeyen, robota indirgenmiş yalnızca buyruklara uyan, kendilerine verilen görevleri yapmakla yetinen, nesne insanlar yaratma çabası, bu doğrultuda insanlar üzerinde kurduğu baskıya karşılık "miş gibi yapma" bir tür savunma yordamı olarak ortaya çıkmasının yanı sıra kişinin kendisi olmasını da engellemektedir:

Arasına Café de la Gare'da arkadaşlarla toplanırdık. Biri muslukçu, biri muhasebeci, biri de memurdu. Aslında ne muslukçu, ne muhasebeci ne de memurdular elbette. Büsbütün farklıydılar. Ama kimse farkında değil; rol yapıyorlar, günde sekiz saat "miş gibi" oyunu oynarlar, böylece kimse dokunmaz onlara. İçlerine kapanıp orada gizli bir hayat sürer, ancak geceleri, düşlerinde ve karabasanlarında ortaya çıkarlar. (Ajar, 1987, s. 15)

Bu tümceler insanların kendi olmalarına izin vermeyen toplumun onları "miş gibi" oyunu oynamaya zorunlu bırakarak nasıl karabasan insanına dönüşebileceklerini gözler önüne serer. Karabasan insanı akıl sağlığı bozulmuş insandır aynı zamanda. Romanın anlatıcısı "miş gibi" oyununu oynayamadığı zamanlar psikiyatri kliniğine yatar. Bu bağlamda Gary "normallik" sorununu da tartışmaya açar. "İyi de, normallik zaten normal olmadığına göre" (Ajar, 1987, s. 75) acaba toplum içinde yaşayıp "miş gibi" oyununu sürdürenler mi yoksa bu oyunu oynamayıp akıl hastanelerine yatanlar mı normal? Bu can alıcı tartışma çerçevesinde gerçek/yalan sorununa da yoğunlaşan Gary yalanın gerçekliği, gerçek olarak görülenlerin de yalan olabileceğinin

olanaklılığını sezdirir. Psikiyatri kliniklerinin aslında Gary'nin deyiŐiyle "gerçeklik tedavisi[nin]" (Ajar, 1987, s. 80) uygulandığı, "gerçekliğe [karşı]haloperidol" verildiği yerlerse gerçeklik de artık kendi olamamak tehlikesiyle karşı karşıya gelmiş demektir. Ama anlatıcının tercihi ne gerçeklikten ne de yalandan/kurmacadan yanadır. İki arasında gider gelir. (psikoz durumu) yazarın Şu tımcesi de bu durumu açık bir biçimde ortaya koyar: "Gerçek bir Şeyler söyleyebilmek için sürekli tersten konuşuyorum" (Ajar, 1987, s. 98).

"Mış gibi" yapmanın belki de en sakıncalı yanı insanı giderek "kitle insanı"na dönüŐtürmesidir. Kitle insanı da daha önce tartıŐtıđımız gibi kendi olmasının olanakları elinden alınmış, kendi varlığının sorumluluğunu üstlenemediği gibi var olmaklığının kendisine sağladığı olanakları da kullanamayan insan tipidir. Romanın anlatıcısının da sıkça vurguladığı gibi uyum sağlamak, kitle insanının en belirgin özelliğidir. Ama uyum sağlamak uyumlu olmak anlamında anlaŐılmamalıdır. Uyum sağlamak bu bağlamda sürü halinde diğer insanlar gibi düşünmek, onlar gibi karar vermek, onlar gibi eylemde bulunmak anlamına gelmektedir. İpşiroğlu'nun Ionesco'dan aktardığı biçimiyle kitle insanların: " En kurnazları, olaylara adım uydurabilenler, başarıya ulaŐıyor. Akıntıya karşı yüzmüyorlar. Böylece hep kârlı çıkıyorlar. Kazançlılar ama yaşamıyorlar, kendileri yok ortada, akımın içinde eriyorlar, kendi biçimleri yok. Kimi için yaşamak kolay, güdülmeleri yetiyor" (İpşiroğlu, 1996, s. 24). Ionesco'nun "KiŐiliđi olan bireyin karŐıtı" (İpşiroğlu, 1996, s. 25) olarak tanımladığı kitle insanı ile Gary'nin "mış gibi" yapan, "rol yapan" insanı arasında özü açısından bir fark bulunmamaktadır. Hatta "mış gibi" yapan insan daha fazlasını içermektedir; "mış gibi" yapanlar kendileri olamadıkları gibi benzemeye çalıŐtıđı baŐkasını da tüketmekte, yok etmektedirler.

Toplum içinde yaşayan insanın kendi olması olanaksız gibi görüldüğüne ve insanın da toplumsal bir varlık olması da kaçınılmaz olduğuna göre, belki de yapılması gereken daha önce de tartıŐtıđımız gibi insanın kendi olmasına olanak tanımayan "habitus"lar yanında insanın öz değerlerini ortaya koymasını engelleyen koŐulları, deđiŐtirmek, özgür istemi doğrultusunda öteki ile tam iletişim ve duygudaŐlıkla kendini bütünlüğü ve özgünlüğü içinde gerçekleŐtirmesinin yolunu açacak bir toplumun kurulmasına çaba harcamak bu yolda değer yaratmak olacaktır. Belki insan hiçbir zaman gerçek anlamda ve bütünüyle kendi olmak atılımını gerçekleŐtirmeyecek ama bu yolda bir değer yaratmakla kendisi de bir değer haline gelecektir.

Gary/Ajar'ın *Yalan-Roman*'ı üzerine yazdığı makalede Bernhard, (s. 82) Gary'nin bu romanda "Varoluşsal kimliğimizle toplumsal kimliğimizi uyuşturabilecek bir kişisel kimliği nasıl oluştururuz" (Bernhard, 2002, s. 82) sorusuna da yöneldiğini belirtir. Toplumsal kimliğin tehdidi altında varoluşsal ve kişisel kimliği oluşturmanın olanaksızlığı yetmezmiş gibi romanı ayrıca yazar kimliğinin karmaşası da kuşatır. Emil-Paul ikilemi düzlemindeki bu karmaşaya "Romain" de katılınca özyaşamöyküsel romanların belirleyici öznesi olan "je" (Ben) üçe parçalanır. Dominique Bona'ya göre ise söz konusu olan parçalanma ya da bölünme değil katlanmadır, kimliklerin üst üste bindirilmesidir:

Pseudo'da üçlü bir "ben" vardır. Émile-Paul-Romain. "Ben", eyleyen karakter yoluyla, yaratan yazardan yarattığı yapıya doğru, kimliklerin üst üste bindirilmesiyle çoğaltılmıştır. Gerçeklik ve düş, gerçek ve onun aldatmacası içinde kurmacanın çözülemez ve kendi Gerçeğinden ayrılamaz bir yapı sergilediği bir roman halinde örgütleniyor. (Bona, 1987, s. 398)

İster kimliğin parçalanması olarak düşünülün isterse katlanması, çoğalması olarak ele alınsın, *Yalan-Roman*'ın özyaşamöyküsü girişiminde de, kurgusal benin gerçeklikle ilişkisinin anlatının zamanı ile yaşanmış olanın (anlatılanın) zamanı arasındaki uzaklıktan dolayı kopma tehlikesini hesaba katmasak bile, üçe parçalanmış ya da üçe katlanmış "ben" kendi olmayı olanaksız hale getirir, çünkü üç hiçbir zaman bir etmez ve ne yazık ki Romain Gary'nin "ben"leri kurgulanmış yaşamının kırık aynasında yansıyan yanılmalı, kırık benler olmaktan öteye geçemez.

Kırık benler üzerinden kırılan kendi olma bütünlüğü, ayrıca açığa çıkarılma, keşfedilme korkusuyla da birleşince anlatıcı sürekli aldatmacayı besleyen izlemlere başvurur ve böylece kendisinin "var olmama var oluşu" (une presence d'absence) dediği durum ortaya çıkar. Benlerden biri için bu bir tuzak olsa da diğeri için bir türlü kurulamayan kimlik, bir diğeri içinse bozukluk, sakatlık, eksiklik olarak kendini göstermekte ve aldatmaca üzerinden kendini yeniden yaratamamanın neden olduğu düş kırıklığını beslemektedir. Çünkü Gary'nin olmak istemediği kişilik ile mücadele etmek için yarattığı hayalet sonunda olmadığı kişiye dönüşmekte böylece anlatıcının var olma savaşımı bir anlamda var olmama savaşımı halini almaktadır. Yarattığı aldatmaca, Gary'nin iradesinden bütünüyle bağımsız bir biçimde, kanserli bir hücre gibi, gerçekliği kemirmekte ve gerçekliğin ayrıştığı, yıkıldığı, yenilgiye uğratıldığı koşullarda da "kendi olmak" olanaksız hale gelmektedir.

Sonuç

Kendi olmak başta varlık felsefesi (ontoloji) olmak üzere felsefenin ilgi alanına girmekle birlikte, din biliminin, psikolojinin, sosyolojinin ve hatta kimlik sorunsalı çerçevesinde siyaset biliminin de duyarsız kalamadığı oldukça çetrefil ve çok katmanlı tartişma konusudur. Kişiye kendi olmanın olanak ve araçlarını sağlar gibi görünen özgürlük, kişiye kendini tanınmasının yolunu açan ve kendilik bilincinin oluşmasında çok önemli uğrak yeri olan öteki ve kişinin içine doğduğu habituslar, norm ve kurallarca biçimlenip kemikleşmiş bir yapı haline gelmiş olan toplum da kendi olmayı sorun haline getirir ve neredeyse olanaksız kılar. Romain Gary'nin Emile Ajar takma adını kullanarak özyaşamöyküsel bir kurmaca biçiminde yazdığı *Yalan-Roman/Pseudo* adlı yapıtta da kendi olmanın olanaksızlığı Emil-Paul-Romain olarak parçalanmış/çoğaltılmış "Ben"ın, özyaşam öyküsünün birinci tekil kişisinin parçalanmış kimliği ile ortaya çıkar. Parçalanmış kimlik durumu aynı zamanda anlatıcı Paul' ün psikozu üzerinden yansıtılır. Bir dile, bu dilin yarattığı bir kültüre, kalıtımla biçimlenmiş bir karaktere, atavik etkenlerin belirlediği belli bir kökene ait olmak özgünlük içinde kendi olmayı olanaksız kılan bileşenler olarak ortaya çıkar. O yüzden *Yalan-Roman'ın* anlatıcısı ait oluştan kurtulmak ister. Ajar olduğunun ortaya çıkmaması için anlatıcı Paul Pavlowitch'in kendini sürekli gizleme çabası da ait oluştan kaçma çabasıyla koşut olarak ilerler. "Mış gibi" yapmanın temel davranış biçimi olduğu ikiyüzlü bir toplumda kendi olmanın da zaten olanaksız olduğu ortaya çıkmakta, bu yönüyle de roman toplumun ikiyüzlülüğünün de gözler önüne sermektedir. "Mış gibi" yapma oyununa katılmayanların topluma uyum sağlayamadığı gerekçesiyle akıl hastanesine gönderildiği bir toplumda normallik de sorgulanmakta, gerçekte uydurmaca olanın ve kurmacanın diyalektik savaşımında "ait oluşu iyice azaltmak" amacıyla kendini gizlemeye çalışan birinin var olmama çabası içinde nasıl var olduğu ama kendi olmanın olanaksızlığı ile de nasıl yok olduğu gözler önüne seriliyor.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almamıştır.

Kaynakça

- Ajar, E. & Gary, R. (1987). *Yalan-Roman*. Çev. Roza Hakmen. İstanbul: Can Yayınları.
- Bayard, P. (1990). *Il était deux fois Romain Gary*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Bernhard, A. P. (2002). *La Conception de Pseudo ou l'Ubiquité Garyenne. Romain Gary et la pluralité des mondes*, sous la direction de Mireille Sacotte. Paris: Presse Universitaires de France. p. 75-85.
- Bona, D. (1987). *Romain Gary*. Paris: Mercure de France.

- Bourdieu, P. (2001). *Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*. Çev. Nazlı Ökten. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Catonné, J-M. (1990). *Romain Gary/Émile Ajar*. Paris: Editions Pierre Belfond.
- Degoulet, M. (2008). *La vie devant soi,]Ajar/Romain Gary*. Paris: Ellipses.
- Dursun, Ç. (2004). *Hegel'de Kendilik Bilinci ve Öteki İçindeki Yolculuk*, Doğu Batı, Sayı: 28 İstanbul: Doğu Batı Dergileri. s. 181-193.
- İpşiroğlu, Z. (1996). *Uyumsuz Tiyatrodan Gerçekçilik*. İstanbul: Mitos Boyut.
- Kızıltan, G.S. (1986). *Çağımızda Yabancılaşma Sorunu*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Uygur, N. (1998). *Edmund Husserl'de Başkasının Benî Sorunu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Çevrimiçi Kaynaklar

- Lorandini, F. (2012). « *On est toujours piégé dans un je* ». *Le choix autobiographique de Gary-Ajar*. 04.01.2019 tarihinde <https://id.erudit.org/iderudit/1009127ar> adresinden ulaşılmıştır.
- Perreau, L. (2013) *Le monde social selon Husserl*(e book) 23.01.2019 tarihinde <http://libgen.io/search.php?req=Laurent+Perreau&open=0&res=25&view=simple&phrase=1&column=def> adresinden indirilmiştir.